

УДК 343.54

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2026.93.3.33>

ТЕОРЕТИКО-ПОНЯТТЄВИЙ ЗМІСТ ТА ПРАВОВИЙ КОНСТРУКТ ДОМАШНЬОГО ПСИХОЛОГІЧНОГО НАСИЛЬСТВА

Озерський І.В.,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри цивільного та кримінального права і процесу
Чорноморського національного університету імені Петра Могили
ORCID: 0000-0001-8356-0473

Озерський І.В. Теоретико-поняттєвий зміст та правовий конструкт домашнього психологічного насильства.

Стаття присвячена дослідженню особливостей психологічного насильства, як форми домашнього насильства. Підтримуючи наукові позиції низки вчених, автор висновок, що психологічне насильство є повторюваний у часі примусовий вплив на потерпілу особу, який спрямований на знищення самоповаги, зниження самооцінки та здійснюється за допомогою таких засобів як: приниження честі і гідності, залякування, цькування, умисної неухваги, ігнорування, постійного посиленого контролю, домінування і різних, доволі небезпечних і витончених маніпуляцій (*психічних примусів*), завдяки яким людина здійснює наміри, що не збігаються з її бажаннями, і що, звісно, призводить до виникнення психологічної травми, тривожності, депресії та посттравматичного стресового розладу. Домашнє психологічне насильство може проявлятися в будь-якій формі поза (*або проти*) волі та свідомості потерпілої особи та охоплювати погрози, заповідання майнової, фізичної та моральної шкоди.

Констатується, що домашнє психологічне насильство може доводитися будь-якими доказами, допустимими у кримінальному провадженні, і закон не містить вимоги доведення його спеціально визначеними засобами доказування. Серед іншого, суд може прийняти до уваги протокол про адміністративні правопорушення, складений відповідно до вимог ст. 256 КУпАП; рапорт поліцейського про надходження заяви про вчинення домашнього насильства; постанови судів про притягнення до адмінвідповідальності за ст. 173⁻² КУпАП; протокол прийняття заяви про вчинене правопорушення; пояснення потерпілої особи щодо скоєння відносно неї домашнього насильства; показання підозрюваного (обвинуваченого); показання (пояснення) свідків, очевидців; відомості про притягнення особи до адміністративної відповідальності за вчинення домашнього насильства; попередні вироки стосовно особи за ст. 126⁻¹ КК України; ухвали суду в цивільному провадженні (*у справах про розлучення чи визначення місця проживання дитини*), які оцінюються ним у сукупності з іншими доказами, наданими сторонами; протоколи слідчих експериментів; висновки експертів.

Ключові слова: домашнє насильство, кримінальнє правопорушення, жертва, насилля, кривдник, злочин, психологічне насильство, економічне насильство, злочини проти життя та здоров'я.

Ozerskyi I.V. Theoretical-conceptual content and legal construct of domestic psychological violence.

This article is devoted to the study of the characteristics of psychological violence as a form of domestic abuse. Supporting the scientific positions of numerous scholars, the author concludes that psychological violence is a repetitive, coercive influence on the victim aimed at destroying self-respect and lowering self-esteem. It is carried out through such means as: humiliation of honor and dignity, intimidation, harassment, intentional neglect, stonewalling, constant excessive control, dominance, and various dangerous and sophisticated manipulations (*psychological coercion*). These actions force an individual to carry out intentions that do not coincide with their true desires, inevitably leading to psychological trauma, anxiety, depression, and post-traumatic stress disorder. Domestic psychological

violence can manifest in any form beyond (*or against*) the will and consciousness of the victim and may encompass threats of causing property, physical, or moral damage.

It is established that domestic psychological violence can be proven by any evidence admissible in criminal proceedings, as the law does not require proof through specifically designated means of evidence. Among other things, the court may take into personal consideration: administrative offense protocols drawn up in accordance with Article 256 of the Code of Administrative Offenses; police reports on the receipt of domestic violence complaints; court rulings on administrative liability under Article 173² of the Code of Administrative Offenses; protocols of statements regarding committed offenses; testimonies of the victim regarding the occurrence of domestic violence; testimonies of the suspect (accused); testimonies (statements) of witnesses and eyewitnesses; records of prior administrative liability for domestic violence; previous convictions under Article 126¹ of the Criminal Code of Ukraine; and court orders in civil proceedings (*such as divorce or child custody*), which are evaluated in aggregate with other evidence provided by the parties; protocols of investigative experiments; expert opinions in the field.

Key words: domestic violence, criminal offense, victim, violence, offender, crime, psychological violence, economic violence, crimes against life and health.

Постановка проблеми. Однією з форм домашнього насильства, відповідно до Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» (2017 р.), є психологічне насильство. За результатами моніторингу судових рішень здійсненого юридичною службою БО «Марш Жінок» у кримінальних провадженнях за ст. 126¹ КК України, найпоширенішим видом насильства є психологічне насильство. Його частка щороку становить понад 80% від усіх справ. Це, з позицій БО «Марш Жінок», свідчить про стабільно високий рівень психоемоційного тиску в сімейних відносинах, який, попри невидимість зовнішніх ознак, має глибокі наслідки для постраждалих осіб. Варто, нагадати, що за час роботи Верховного Суду (з 2017 року) у касаційному порядку було розглянуто приблизно 185 справ цієї категорії. Ці цифри на переконання судді Верховного Суду О. Мамалуя, свідчать про стійку наявність проблеми та водночас про готовність суспільства реагувати на неї [1].

Мета дослідження. Вивчення психологічних детермінант вчинення домашнього насильства та психолого-правові важелі доказування цього виду правопорушення в юрисдикційному процесі (*адміністративному та кримінальному*).

Стан опрацювання проблематики. Серед досвідчених науковців-правників, які здійснили потужні напрацювання у сфері протидії, доказуванню та профілактики домашнього насильства, варто відзначити напрацювання вчених Н. Аніщук, О. Бандурки, А. Благої, А. Вознюка, Л. Головка, О. Дудорова, К. Зеленської, О. Зінсу, Л. Крижної, Т. Малиновської, М. Хавронюка, Г. Христової та ін. Деякі аспекти, пов'язані з психологічним насильством у своїх працях розглядали: А. Байлов, В. Бортник, Д. Біда, С. Бабич, І. Ботнарченко, О. Біловол, В. Бурдін, О. Гриньків, О. Зінсу, С. Киренко, І. Кочергіна, Л. Левицька, А. Малішевська, М. Панов, Т. Павлова, В. Підгородинський, І. Савченко, О. Степаненко, С. Харитонов, В. Хмелько, Н. Хмелько, Р. Ускіла, О. Франчук та ін. Однак, переважна частина сучасних наукових напрацювань стосується саме кримінально-правових та адміністративно-правових аспектів протидії домашньому насильству, позаяк осторонь лишається психологічний контекст причин вчинення, наслідків, меж доказування означеної проблеми та заходів протидії цьому явищу.

Вклад основного матеріалу. Відповідно до п. 14 ч. 1 ст. 1 Закону України від 7 грудня 2017 року «Про запобігання та протидію домашньому насильству» психологічне насильство – форма домашнього насильства, що включає словесні образи, погрози, у тому числі щодо третіх осіб, приниження, переслідування, залякування, інші діяння, спрямовані на обмеження волевиявлення особи, контроль у репродуктивній сфері, якщо такі дії або бездіяльність викликали у постраждалої особи побоювання за свою безпеку чи безпеку третіх осіб, спричинили емоційну невпевненість, нездатність захистити себе або завдали шкоди психічному здоров'ю особи. Варто нагадати, що Україна 20 червня 2022 року ратифікувала Конвенцію Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами від 11.05.2011 року (СЕТС № 210, Стамбульська конвенція). Стамбульська конвенція, як зазначили А. Сіваш і К. Шерстюк, якраз є тим універсальним засобом і широко визнаним правовим інструментом щодо запобігання та боротьби з насильством стосовно жінок і домашнім насильством, які розглядаються як порушення прав людини [2, с. 806].

Психологічне насильство як умисну поведінку, яка призводить до тяжкого порушення психічної цілісності шляхом примушування або погроз, регламентує ст. 33 Конвенції Ради Європи Про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами від 11.05.2011 року [3]. З наведеного визначення випливає, що психологічне насильство є формою впливу на емоції, відчуття чи психіку особи вербальним шляхом [4, с. 105]. Звичайно, що психологічне насильство варто розглядати в одній площині з іншими формами насильства (фізичним, економічним, сексуальним), але на відміну від них воно є найбільш складним для сприйняття, розуміння і виявлення [4, с. 104].

У загальному значенні психологічне насильство інтерпретується як вплив на психіку людини шляхом морального тиску, залякування, жорсткого поводження, знецінення, погроз, зневаги з метою подавлення в особі волі до опору й захисту власних прав та інтересів [5]; як форма примусу та підкорення з метою завоювання, збереження, панування власних прав [6, с. 54.]; як соціально-психологічний вплив, який навмисно змушує іншу людину чи групу людей до дій чи поведінки, які не входили у їхні наміри, який порушує психологічні межі особистості чи соціальної групи та який здійснюється без їхньої згоди і без забезпечення соціальної і психологічної безпеки індивіда, а також усіх його законних прав, що призводить до соціальної, психологічної, фізичної чи матеріальної шкоди [7, с. 83.]

Психологічне насильство, стверджує О. Зінсу, можна розглядати через так звану призму «дерево залежності», де співзалежність учасників психологічного насильства – це саморуйнівна поведінка, яка виникає на підґрунті агресії, неповаги, деформації правосвідомості, примусу до протизаконних дій; нехтуванням морально-етичними цінностями [8, с. 179.] «Психічне насильство, – наголошує А. Байлов, – це вчинений у будь-якій формі поза (або проти) волі та свідомості потерпілого протиправний і психологічний вплив на нього. Цей вид насильства охоплює погрози: завдати фізичної шкоди (вбивством, тілесним ушкодженням, тощо), заподіяти майнову шкоду (знищення або пошкодження майна), нанести моральну шкоду (розповсюдження відомостей, що ганьблять особу або його родичів та ін.)» [9, с. 10].

Психологічне насильство може викликати у особи стан сильного емоційного душевного хвилювання. Йому можуть передувати накопичення за певний період «негативних емоційних психотравмуючих чинників, причиною виникнення яких можуть бути відкриті знущання над особою (побої, образи) в різній формі, що призводить до емоційного напруження і до афекту. Це такий стан, що переполює чашу терпіння людини і тоді вона здатна на помсту, навіть до вбивства свого ворога» [10, с. 273]. С. Гарькавець вважає, що «насильство – це дія або бездіяльність однієї людини стосовно іншої, що завдає шкоди як фізичному, так і психічному здоров'ю, принижує почуття її честі та гідності. Це застосування силових методів або психологічного тиску за допомогою погроз, свідомо спрямованих на слабких або тих, хто не може чинити опір. Виокремлюють: фізичне насилля – побої, нанесення тілесних ушкоджень, примусова ізоляція та утримання тощо; психологічне насилля – погрози, лайка, принизливі висловлювання, тиск тощо; економічне насилля – різновиди силового та шахрайського позбавлення майна (крадіжки, шахрайство тощо) [11, с. 79].

Зворотним боком застосування насильства, з психологічної точки зору, є виникнення психотравмуючої ситуації, яка у подальшому може привести до отримання не тільки фізичних, а й моральних травм. Відповідно до висновку Європейського суду від 28.05.85 (справа *Abdulaziz, Cabalesand Balkandali v. United Kingdom*), деякі форми моральної шкоди, зокрема емоційні страждання, за своєю природою не завжди можуть бути доведені чимось конкретним [12]. Так, вироком Долинського районного суду від 09.07.2024 (справа № 343/703/24), обвинувачений визнаний винним у вчиненні систематичного психологічного насильства щодо колишньої дружини, наслідком якого стали психологічні страждання та погіршення якості життя. Цим вироком, суд визнав, що психологічне насильство має серйозні наслідки для потерпілої, що виправдовує значну суму компенсації [13].

З правової точки зору насильство виступає, по-перше, у вигляді способу (форми) вчинення правопорушення, у тому числі і кримінального, та може застосовуватися до будь-якої особи або вчинятися щодо дружини (чоловіка) або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах, по-друге, коли насильство не визначено в якості ознаки певного складу кримінального правопорушення, воно враховується при призначенні покарання як обставина, яка його обтяжує. Психологічна складова насильства пов'язана із прагненням учасника (суб'єкта) відносин через використання вербальної та невербальної комунікації примусити

іншого учасника (суб'єкта) комунікації до якихось дій/бездіяльності з метою контролювати його/її або з метою контролю ситуації, яка виникла. Насильницький спосіб вирішення конфлікту, як правило, формується протягом життя людини під впливом психотравмуючих життєвих ситуацій та проявляється через нездатність та/або небажання суб'єкта його вирішувати законним та екологічним способом міжлюдської комунікації [14, с. 414, 415].

Водночас, варто підтримати наукову позицію О. Біловола, що завдання фізичного болю без заподіяння тілесних ушкоджень (тягання за волосся, щипання, здушування шиї, грудей чи мошонки, виламування назовні пальців тощо), яке поєднується з погрозами, слід розцінювати як фізичне насильство, поєднане з насильством психологічним, а не як суто психологічне насильство [15, с. 218, 219]. Виходячи з дефініції поняття «психологічне насильство», автором висновується, що словесні образи, погрози, у тому числі щодо третіх осіб, приниження, переслідування, залякування є діями, які спрямовані на обмеження волевиявлення особи, тобто названі дії вчиняються не просто самі по собі, а для досягнення відповідної протиправної мети [15, с. 219].

Тут варто, навести пропонувані І. Кочергіною, сфери особистості, які зазнають найбільш негативного впливу від психологічного насильства [7, с. 84]: емоційна сфера (емоційний тиск, погрози, залякування, приниження, образи жертви і її близьких, ігнорування, нехтування, відкидання, лайка, знецінення почуттів жертви, звинувачення, погрози покарання, непослідовність дій кривдника, пошкодження особистих речей); когнітивна сфера (знецінення інтелекту жертви, спотворення усвідомленості реальності – спроби переконати жертву у її психологічній неадекватності); поведінкова сфера (примус, тотальний контроль, заборони, ізоляція, відкидання, переслідування, загроза покарання за певні дії); комунікативна сфера (обмеження кола спілкування, контроль усіх комунікацій жертви, критика, лайка, відсутність позитивних моментів у спілкуванні, похвали).

Слід зауважити, що наразі розуміння визначення «психологічного насильства» є багатовекторним та має свою структуровану розгалуженість включаючи такі поняття, такі як «аб'юз», «мобінг», «харасмент», «кібертравля», «газлайтинг», «бодішеймінг», «стоуволінг», «аутинг», «булінг», «віктімблеймінг» тощо. Ознаками психологічного насильства, вчені виокремлюють: форма придушення (пригнічення) особистості людини, форма тиранії; повторюваність (циклічність) у часі; спрямованість на виведення особи з психологічної рівноваги та/або порушення її психологічних меж; обмеження волевиявлення особи [4, с. 107] та доволі болюче сприйняття потерпілим і більшу тривалість такого виду насильства порівняно з фізичним насильством, а також імовірність більш відчутних несприятливих наслідків [16, с. 56]. Психологічне насильство сприймається потерпілим навіть болючіше, ніж фізичне. Воно здебільшого триваліше за фізичну шкоду, а психологічний стрес навіть може викликати більш відчутні несприятливі наслідки, ніж фізичні, систематичні побої або інші насильницькі дії [16, с. 56].

Варто навести ознаки домашнього психологічного насильства за якими психолог зможе діагностувати пережитий чи продовжуваний стан потерпілої особи від такого насильства. Серед таких ознак виокремлено [17] є: страхи, тривожність, постійне почуття небезпеки (завжди перебуває напготові), нерішучість, повна безініціативність та відчуття безпорадності; труднощі з концентрацією; наявність скарг психосоматичного характеру; депресія; нав'язливі рухи та думки, схильність до одноманітних рухів та дій на кшталт розгойдування в кріслі, різання паперу, розчісування одного й того ж пасма волосся тощо; надмірне збудження, безсоння або, навпаки, підвищена сонливість та уповільнення рухів (останні вважаються проявом «ліноців», «нездатності добре виконувати свої домашні обов'язки» та підсилюють почуття провини); втрата соціальних контактів з родичами, друзями, гостре відчуття/прагнення самотності та ізольованості; уникання погляду в очі; суїцидальні наміри, погрози позбавити себе життя; почуття провини, сорому за отримані фізичні ушкодження; звуження свідомості, нездатність адекватно оцінювати ситуацію, власне майбутнє, свої вчинки та вчинки інших людей, поєднання підозрливості з безмежною довірливістю; відкладання часу звернення за допомогою або відмова від неї чи будь-якого зовнішнього втручання, спрямованого на виявлення та зміну ситуації; невіра в можливості змін у власному житті на краще, відсутність ініціативи, страх перед життям, втрата сенсу і інтересу до життя.

За вчинення домашнього насильства може настати адміністративна та кримінальна відповідальність. Адміністративна відповідальність за вчинення домашнього насильства передбачена ст. 173⁻² КУпАП. Мотивами вчинення адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 173⁻² КУпАП, можуть виступати – неповага до існуючих норм та правил співжиття, неприязні стосунки, ревності, залякування. У свою чергу мета є тісно пов'язаною з вольовим ставленням особи до негативних на-

слідків вчиненого діяння (дії або бездіяльності) [18, с. 132]. Домашнє насильство, яке охоплюється диспозицією ч. 1 ст. 173⁻² КУпАП, має місце тоді, коли будь-які діяння психологічного характеру тягнуть за собою можливість настання шкоди психічному здоров'ю потерпілого.

Обставини, що підлягають доказуванню при скоєнні кримінального правопорушення за ст. 126⁻¹ КК України викладені у ч. 1 ст. 91 Кримінального процесуального кодексу України [19]. Насамперед, встановленню підлягає сама подія кримінального правопорушення, тобто факт вчинення саме психологічного насильства. Збирання доказової бази щодо вчинення психологічного насильства, є набагато складнішим від інших форм домашнього насильства. У процесі доказування вини підозрюваного важливе значення має спосіб вчинення кримінального правопорушення за ст. 126⁻¹ КК України, зокрема така його складова як систематичність (вчинення особою три і більше разів діяння) [20, с. 11-22]. У постанові Верховного Суду від 28.02.2023 року у справі № 725/4683/20 зазначено, що повторення послідовних епізодів насильства в особистих стосунках становить собою особливий контекст і динаміку домашнього насильства, адже утворює тривале правопорушення, котре характеризується продовжуваним зразком поведінки, де кожен окремих інцидент є цеглиною більш загального зразку поведінки [21, с. 14].

Висновки. Отже, ґрунтуючись на доробках юриспруденції та психологічної науки, варто констатувати, що психологічне домашнє насильство це не що інше, як саморуйнівна поведінка кривдника, яка виникає на підґрунті агресії, неповаги, зухвальства, цинізму, деформації правосвідомості, воління до порушень, нехтування морально-етичних цінностей і правил у будь-якій формі поза (або проти) волі та свідомості потерпілої особи з метою здійснити на останню психологічний вплив котрий охоплює погрози завдати фізичної шкоди (*вбивством, тілесним ушкодженням, тощо*), заподіяти майнову шкоду (*знищення або пошкодження майна*), нанести моральну шкоду (*розповсюдження відомостей, що ганьблять особу або його родичів та ін.*)» [9, с. 10]. І таке психологічне насильство може викликати у потерпілої особи стан сильного емоційного душевного хвилювання, іноді з урахуванням накопичених за певний період емоційних психотравмуючих чинників, причиною яких стали відкриті знущання над особою (побої, образи) в різній формі, що призводить до емоційного напруження чи навіть афекту [10, с. 273].

Що стосується доказової бази на підтвердження фактів вчинення домашнього насильства, то з аналізу судових рішень вбачається, що в таких справах судами бралися до уваги такі докази [21, с. 9-10]: протокол про адміністративні правопорушення, складений відповідно до вимог ст. 256 КУпАП; рапорт поліцейського про надходження заяви про вчинення домашнього насильства; постанови судів про притягнення до адмінвідповідальності за ст. 173⁻² КУпАП; протокол прийняття заяви про вчинене правопорушення; пояснення потерпілої особи; показання підозрюваного (обвинуваченого); показання (пояснення) свідків, очевидців; відомості про притягнення особи до адміністративної відповідальності за вчинення домашнього насильства (у разі повторного вчинення); попередні вирoki стосовно особи за ст. 126⁻¹ КК України тощо.

Отже, домашнє психологічне насильство може доводитися будь-якими доказами, допустимими у кримінальному провадженні, і закон не містить вимоги доведення його спеціально визначеними засобами доказування. Серед іншого, суд може прийняти до уваги адміністративні протоколи поліції, обмежувальні приписи, рішення суду в справі про адміністративне правопорушення, ухвала суду в цивільному провадженні (*у справах про розлучення чи визначення місця проживання дитини*), які оцінюються ним у сукупності з іншими доказами, наданими сторонами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Мамалуй О. Важливо, щоб судова система діяла не лише як механізм реагування на прояви гендерно зумовленого насильства, а і як гарант людської гідності. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1853214>.
2. Сіваш А.А., Шерстюк К.Д. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами: значення та реалізація в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 11., С. 804–808. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-11/196>.
3. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами від 11.05.2011. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-11#Text (дата звернення: 02.06.2026).

4. Ботнарєнко І.А., Гриньків О.О. Психологічне насильство як форма домашнього насильства. *Часопис Київського університету права*. 2023. № 2. С. 104-109. DOI: <https://doi.org/10.36695/2219-5521.2.2023.21>.
5. Франчук О.О., Левицька Л.В. Психологічні особливості насильницької поведінки в міжособистісних стосунках. *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна»*. 2016. № 12. С. 166–168. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.76.1.2>.
6. Малішевська А.П., Хмелько В.В., Хмелько Н.М. Психологічне насильство і обдарована дитина. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2013. № 5. С. 53–55. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Otros_2013_5_15.
7. Кочєргіна І.А. Апробація методики дослідження психологічного насильства над жінками в родині. *Психологія і особистість*. 2017. № 1 (11). С. 82–93. С. 83. DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.260190>.
8. Зінсу О.І. Правові та психологічні аспекти домашнього насильства. *Молодий вчений*. 2018. № 12(1). С. 178–182. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2018-12-64-46>.
9. Байлов А.В. Кримінальна відповідальність за посягання на життя та здоров'я особи, вчинені в стані сильного душевного хвилювання: автореф. дис. канд. юрид. наук. спец: 12.00.08 08. Харків, 2004. 20 с.
10. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. 4-те вид., переробл. та доповн. Київ. Юридична думка. 2007. 1387 с.
11. Гарькавець С.О. Юридична психологія: словник-довідник. Сєвєродонецьк: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2021. 152 с.
12. Judgment of the European Court of Human Rights in case of “Abdulaziz, Cabales and Balkandali v. The United Kingdom” (1985). Retrieved from: <http://www.lawschool.cornell.edu/womenandjustice/upload/Abdulaziz.pdf> (дата звернення: 02.02.2026).
13. Вирок Долинського районного суду Івано-Франківської області від 09 липня 2024 р. справа № 343/703/24, провадження №: 1-кп/343/81/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120277036> (дата звернення: 02.02.2026).
14. Павлова Т.О. Соціально-правові та психологічні аспекти насильства. URL: <https://dspace.onu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/1dc7fae9-b034-46cb-b417-17475f72c66f/content>.
15. Біда Д.В. Наслідки психологічного насильства. URL: <https://elar.navs.edu.ua/server/api/core/bitstreams/15401ca2-3847-4fde-b086-e7dd4abfeeba/content>.
16. Кифлюк Р.В. Особливості розслідування та судового розгляду кримінальних проваджень, пов'язаних з насильством в сім'ї: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2020. 233 с.
17. Методичні рекомендації «Запобігання та протидія насильству». Додаток до листа МОНУ 18.05.2018 № 1/11-5480. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v5480729-18> (дата звернення: 02.02.2026).
18. Нєрода М.А. Адміністративно-правові засади протидії домашньому насильству: дис. ... докт. філософії за спец: 081 «Право». Київ, 2023. 215 с.
19. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. No 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 02.02.2026).
20. Обставини, що підлягають доказуванню під час розслідування домашнього насильства: практ. посібник / [І.А. Ботнарєнко, Ю.Б. Комаринська, О.М. Джужа, Я.О. Дякін, Д.М. Тичина]. Київ: Національна академія внутрішніх справ, 2023. 52 с.
21. Домашнє насильство у 2023 році: дані та тенденції. URL: <https://jurfem.com.ua/wp-content/uploads/2024/04>.

Дата першого надходження рукопису до видання: 3.02.2026

Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 20.02.2026

Дата публікації: 5.03.2026

© Озерський І.В., 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0